Євтушенко Н. І.

Криворізький державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ (CLIL) У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ІНФОРМАТИКА І МОВА» (БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ)

У статті розглянуто сучасну методика предметно-мовного інтегрованого навчання. Проаналізовано вплив освітніх практик Європейського Союзу на активність впровадження досліджуваного підходу до методики викладання іноземної мови в українських вищих закладах освіти. Виокремлено методичні аспекти в освітній діяльності, де застосовується цей підхід до викладання інформатики. Зазначено переваги та недоліки під час формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів інформаційного освітнього спрямування за допомогою методики інтегрованого навчання. Охарактеризовано доцільність заміни традиційної форми навчання предметно-мовним інтегрованим навчанням, що дасть змогу сформувати вміння іншомовного професійного спілкування в IT-сфері. Зазначено, що використання методики CLIL в освітньому процесі дає можливість викладачам інтегрувати вивчення іноземної мови з інформатикою. Наголошено на наявності головної переваги, якою є підбір цікавого наповнення навчального матеріалу для формування лінгвістичної професійної бази, яку в подальшому необхідно самостійно розвивати протягом усього життя. У статті проаналізовано можливості CLIL-технології як засобу підвищення професійної компетентнісної складової частини в освітньому процесі закладу вищої освіти. Наголошено на тому, що методика предметно-мовного інтегрованого навчання CLIL сприяє вдосконаленню та систематизації отриманих раніше знань з англійської мови та інформатики, зростанню індивідуального академічного рівня, поглибленню практичних навичок, активізує IT-підготовку студентів. Охарактеризовано методичні прийоми з використанням CLIL-технології на бакалаврському рівні підготовки студентів для використання в освітньому процесі вищого закладу освіти для студентів в межах вищої інформатичної освіти. Відзначено, що процес формування навичок засвоєння інформатики англійською мовою за методикою CLIL забезпечує зв'язок та дає можливість досягнення практичних результатів впровадження принципів нових освітніх програм.

Ключові слова: методика CLIL, зміст навчання, двомовна освіта, методологічний підхід, педагогічна інновація, освітній простір.

Постановка проблеми. Інтегрованість визначається фундаментальністю самої науки інформатики та характером основних об'єктів її вивчення; вміння працювати з інформацією належить до загальнонавчальних умінь, а роль інформатики в інформатизації освітнього процесу незаперечна. Інформатика та англійська мова тісно пов'язані між собою. Мовою інтерфейсу багатьох комп'ютерних програм, особливо складних інтегрованих і графічних пакетів, є англійська мова. Мовою програмування високого рівня, якою подаються службові слова, є англійська. Викладання інформатики англійською мовою дає змогу студентам поглянути на англійську мову з інформаційної точки зору. Це допомагає в систематизації знань, появі нових асоціативних зв'язків, сприяє розвитку сис-

темно-діяльнісного підходу, на підставі якого проєктуються універсальні навчальні дії.

Впровадження CLIL у закладах вищої освіти є потребою сьогодення. Нині здійснено більше досліджень щодо питання вивчення зарубіжного досвіду з використання CLIL та організації освітнього процесу, надання рекомендацій стосовно підбору матеріалу для різних видів робіт. Однак для ефективного застосування CLIL-технології потрібно проаналізувати її важливість, умови та можливі труднощі під час реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея використання принципу предметно-мовного інтегрованого навчання виникла в результаті зростання вимог до рівня володіння іноземною мовою в умовах обмеженого часу, відведеного на її вивчення. З цією проблемою знайомі вчителі

практично в усіх країнах. Проблему предметно-мовного інтегрованого навчання у своїх роботах розглядали вітчизняні (Г. Гусєва, Л. Потенко, М. Тадєєва, О. Ходаковська) та зарубіжні (М. Аллен, Л. Коллінз, Д. Марш) дослідники. Цей підхід дає змогу здійснювати навчання за двома предметами одночасно, хоча основна увага може приділятися мовному або немовному предмету.

Постановка завдання. У зв'язку зі зростанням освітньої ролі іноземних мов в умовах глобалізаційних процесів продемонстрували переваги застосування методики предметно-мовного інтегрованого навчання англійської мови та інформатики. Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі завдання: розкрити сутність технології CLIL; розглянути можливості практичного застосування технології CLIL під час навчання студентів за спеціальністю «Інформатика та мова»; виявити переваги технології CLIL під час викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей, а також можливі складнощі, з якими на практиці може зіткнутися викладач.

Виклад основного матеріалу. Освітня політика Європейського Союзу сприяє багатомовності як частині реалізації мети, якою є покращення вивчення мови для сприяння доступу громадян ЄС до всього спектру культурних, соціальних та професійних можливостей по усій Європі. З розширенням Європейського Союзу різноманітність мови та необхідність спілкування розглядаються як центральні проблеми. Україна, яка прагне стати частиною Європейського Союзу, вибрала одним із сучасних напрямів реформування вищої освіти перехід на викладання дисциплін англійською мовою як основу формування двомовного середовища. Серед прогресивних методик інтегрованого вивчення англійської мови та інших предметів дослідники виділяють методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL).

CLIL дає можливість опановувати іноземну мову комплексно, непомітно під час розгляду тем з інформатики або спостереження за розробками іноземною мовою. Так, на уроці, де застосовуються технології CLIL, іноземна мова виступає вже не метою, а засобом вивчення іншого курсу в межах програми. Студенти спостерігають за діями вчителя, вдосконалюють слуховимовні навички, сприймаючи певну інформацію, реагують на побачене й почуте мовленнєвими діями без страху припуститися помилки, отримати низький бал, бо вивчають не іноземну мову, а інший предмет, використовуючи іноземну мову лише як інструмент для отримання інформації або інструк-

цій для виконання певних дій. Процес опанування іноземною мовою стає більш осмисленим, мотивованим, адже є засобом вирішення конкретних завдань на різних заняттях [4].

Інформатика фактично є метапредметним курсом у початковій, основній та старшій школі і забезпечує цілісність загальнокультурного особистісного й пізнавального розвитку та саморозвитку студентів, наступність усіх ступенів освітнього процесу. Інтеграція предметів «Інформатика» та «Англійська мова» особливо доцільна й успішна.

Навчання за такою методикою дає можливості змістовної взаємодії та активного навчання, використання навичок спілкування та грамотності, формування предметних та мовних компетенцій. CLIL не тільки дає змогу ефективно спілкуватися з використанням іноземної мови в різних сферах життя, але й удосконалює всі мовні навички. Цей підхід розвиває критичне мислення, творчий потенціал, підвищує мотивацію учнів та їх самооцінку. CLIL не потребує додаткових годин навчання й може бути частиною загальної освітньої програми.

Відповідно до методу CLIL, студенти отримують знання про предмет з навчального плану за одночасного вивчення та використання іноземної мови. Методика CLIL має перевагу у вирішенні проблеми «переповненого навчального плану», оскільки дає змогу поєднати один або кілька аспектів навчального плану та збільшує час для вивчення мови. Проте існують важливі чинники, які необхідно враховувати, перш ніж впроваджувати програми CLIL, до яких належать:

- наявність кваліфікованого викладацького складу;
- необхідність співпраці викладачів різних дисциплін;
- забезпечення студентів ключовим термінами й поняттями іноземною мовою;
- можливість зміни розкладів, необхідних для реалізації програми CLIL (включаючи час планування освітніх програм) [10].

Особливі вимоги висуваються до підбору навчального матеріалу й розроблення завдань до нього. Вибір навчальних матеріалів буде залежати від структури курсу, певного закладу освіти. Існує три такі базові моделі курсу:

- розширення мовної освіти (одна або дві години на тиждень присвячуються роботі з матеріалами з окремих тем предмета або декількох предметів);
- модульне викладання (на різних етапах навчального процесу включаються модулі

вивчення окремого або декількох предметів іноземною мовою);

– часткове злиття з предметом (до 50% навчальних занять з іноземної мови проводяться у форматі методики CLIL).

За змістом навчальний матеріал може повторювати або доповнювати матеріал, вивчений на основних заняттях з предмета [1].

Значну роль в успішній реалізації CLIL, безперечно, відіграє особистість викладача. До його завдань належить відбір цікавих навчальних завдань та матеріалів, які тісно пов'язані з реаліями життя та майбутнім фахом студентів, добір цікавих текстів, що відповідають рівню володіння мовою студентів. Перед виконанням завдання викладачем та студентами складається список основних лексичних одиниць, які можуть бути корисними під час виконання завдання. Викладач також може надати приклади виконання завдання студентами старших курсів, демонструючи те, яких саме результатів очікує від студентів [11].

Заняття, що проводиться за методикою предметно-мовного інтегрованого навчання, передбачає роботу з текстовим матеріалом. Вважається доцільним супроводжувати тексти ілюстраціями, щоб студенти могли візуалізувати те, що вони читають. Під час роботи з автентичним матеріалом студентам необхідно виокремити структурні маркери в текстах. Це можуть бути лінгвістичні маркери (заголовки, підзаголовки), а також схеми, діаграми тощо. Після визначення основних маркерів можуть бути проаналізовані структура тексту та змістове наповнення [2].

Метод сценарію (“storyline method”) базується на поєднанні запланованих навчальних змістів з інтересами та ідеями студентів. Отримуючи «імпульси» від викладача (так звані ключові питання), студенти роблять свій внесок у створення певної історії. Цей метод обходиться без текстових підручників, оскільки йдеться про креативне планування, підбір гіпотез, переживання, систематизацію та презентацію роботи. Спроектвана історія містить також елементи драми і рольової гри. Викладач установлює лише рамки дії та представляє окремі епізоди, а студенти ставлять власні питання і знаходять на них відповіді.

Метод симуляцій цілком виправдано популярний серед викладачів завдяки його ефективності у процесі навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей. Під час практичних занять метод симуляцій набуває форм різноманітних симуляцій (ділових ігор), які дають змогу студентам відпрацьовувати свої навички, засто-

совувати знання задля вирішення того чи іншого завдання в певному середовищі, яке імітує реальні ситуації. Симуляція, на наш погляд, дає можливість студентам спробувати себе в різних ролях. Завдяки симуляції формуються навички стратегічного планування у студентів, розвивається вміння працювати в команді, проводити перемовини, переконувати [5].

Метод “Mind-Map” є простою технологією запису думок, ідей, розмов, що відбувається швидко й асоціативно. “Mind-Map” (інтелектуальна карта, ментальна карта, карта пам'яті, карта думок) – це графічний інструмент, який застосовується для представлення слова, поняття, завдання, зображення або інших предметів, пов'язаних один з одним і розташованих навколо центрального ключового слова або ідеї [8].

Іншомовне занурення може бути трьох видів. Його найвищим видом є повне занурення (“total immersion”) [9]. Повне іншомовне занурення – це звичайні академічні заняття з фахових дисциплін з єдиною різницею в тому, що вони проводяться не рідною мовою студентів, а іноземною мовою без будь-яких «послаблень» з огляду на рівень володіння цією мовою тими, хто навчається. Це означає, що студенти, які вивчають спеціальні дисципліни за методикою повного іншомовного занурення, повинні мати високий рівень володіння ІМ (принаймні B2, якщо не C1, за Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти [3]). Більш того, такий високий рівень мовної підготовки повинен стосуватися не тільки і не стільки загальнонавчальної мови, скільки саме підмови для професійного спілкування. Таким чином, повне іншомовне занурення – це найвищий рівень підготовки з ІМ для професійного спілкування майбутніх фахівців.

Немає сумнівів, що вивчення мови та навчання мові є паралельними процесами, але реалізація предметно-мовного інтегрованого навчання, безумовно, вимагає переосмислення традиційних концепцій мовної аудиторії та вчителя мови. Безпосередніми перешкодами їх впровадження є протистояння мовній діяльності викладачів-предметників, експериментальність більшості сучасних програм CLIL, потреба у високому рівні володіння мовою у вчителя-предметника, відсутність програм для навчання вчителів, відсутність доказів, які дають змогу припустити, що розуміння змісту не знижується відсутністю мовної компетенції, неприродність деяких аспектів (наприклад, оцінювання літератури та культури власної країни, що вивчається, через іншу мову) [7].

Реалізація цілей та стратегій імплементації CLIL-методики неможлива без використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які спрямовані на забезпечення максимально повного й глибокого пізнавального, соціального та особистісного розвитку студента, покликані бути основними засобами розвитку концепції студентоцентрованості, впровадження «гнучких навчальних траєкторій» та педагогічних методів, забезпечення якості надання освітніх послуг і формування навчального середовища у вищій освіті, що визначено необхідними умовами забезпечення якості освіти [6, с. 5].

Незважаючи на труднощі впровадження технології CLIL, вона дає змогу вирішувати значно розширене коло освітніх завдань. Вивчення іноземної мови та інформатики одночасно є додатковим засобом для досягнення освітніх цілей і має позитивні сторони для вивчення як іноземної мови, так і інформатики. Суттєвою особливістю використання CLIL є міжнаочна інтеграція. На

підставі міжнаочної інтеграції стає можливим подолання предметно центрованої системи викладання й посилення її гуманістичної орієнтації.

Висновки і пропозиції. Таким чином, формування навичок засвоєння інформатики англійською мовою за методикою CLIL забезпечує мета-предметний зв'язок і дає можливість досягнення практичних результатів впровадження принципів нових освітніх програм, а саме розвиває культурну обізнаність, інтернаціоналізацію, мовну компетентність, готовність не тільки до навчання, але й до застосування нових знань у житті і, відповідно, підвищення життєвої мотивації, націленості на успіх, що, зрештою, приводить до досягнення основної мети, якою є формування професійної компетентності майбутніх випускників, підвищення їх мобільності і здатності адаптуватися у швидко мінливих життєвих ситуаціях.

У подальших розвідках варто акцентувати увагу на особливостях використання методики CLIL під час дистанційного навчання.

Список літератури:

1. Гусєва Г. Можливості профілізації викладання іноземних мов на інтегрованій мовній платформі CLIL. *Сучасні підходи до навчання іноземної мови. Шляхи інтеграції школи та ВНЗ* : Матеріали V Міжнародної конференції (Харків, 17 квітня 2015 р.) Харків, 2015. С. 28–30.
2. Євтушенко Н. Особливості використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) при підготовці студентів-філологів педагогічних вузів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Т. 1. № 26. С. 77–82.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Інновації у професійній діяльності педагога: проблеми, теорія, практика : Матеріали III Регіональної науково-практичної конференції (21–22 травня 2020 р., м. Нікополь). Нікополь : Навчально-методичний кабінет, 2020. 348 с.
5. Потенко Л. Інноваційне навчання як запорука підвищення ефективності освітніх процесів у вищій школі. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2014. № 3. С. 20–24.
6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.
7. Стиркіна Ю. Переваги та проблеми предметно-мовного інтегрованого навчання. *Scientific World Journal*. 2020. № 4. С. 39–46.
8. Тадєєва М. Білінгвізм у мовній освіті європейських країн: досягнення і проблеми. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка*. 2009. № 1. С. 111–115.
9. Тарнопольський О. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вишах. *Іноземні мови*. 2011. № 3. С. 23–27.
10. Ходаковська О. Особливості методики предметно-мовного інтегрованого навчання. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/63.pdf> (дата звернення: 15.10.2020).
11. Яременко Н. Сутність предметно-мовного інтегрованого навчання під час вивчення англійської мови немовних факультетів. *Проблеми теорії і методики навчання іноземних мов*. 2019. № 1. С. 134–139.

Yevtushenko N. S. THE USE OF THE CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING METHOD (CLIL) IN THE PROCESS OF TRAINING STUDENTS IN THE SPECIALTY “COMPUTER SCIENCE AND LANGUAGE” (BACHELOR DEGREE LEVEL)

The article considers the modern methodology of content and language integrated learning. The influence of educational practices of the European Union on the activity of introduction of the researched approach to the methods of teaching a foreign language in Ukrainian higher educational institutions is analyzed.

Methodological aspects in educational activity, where this approach to teaching computer science is applied, are singled out. The advantages and disadvantages in the formation of foreign language communicative competence in students of informational educational direction using the methods of integrated learning are noted. The expediency of replacing the traditional form of teaching with content and language integrated learning is characterized. This will allow forming the skills of foreign language professional communication in the IT sphere. It is stated that the use of CLIL methodology in the educational process provides an opportunity for teachers to integrate foreign language learning with computer science. The main advantage, that is, the selection of interesting content of educational material for the formation of a linguistic professional base, which in the future must be developed independently throughout life, is emphasized. The article analyzes the possibilities of CLIL-technology as a means of improving the professional competence component in the educational process of higher education. It is emphasized that the methodology of content and language integrated teaching CLIL contributes to the improvement and systematization of previously acquired knowledge of English and computer science, growth of individual academic level, deepening of practical skills, activates IT training of students. The instructional techniques with the use of CLIL-technology at the bachelor's level of student preparation for use in the educational process of a higher educational institution for students within the higher information education are described. It is emphasized that due to the rational organization of educational process students are able to solve professional problems. It is noted that the process of developing skills of mastering computer science in English according to the CLIL method provides communication and provides an opportunity to achieve practical results in implementing the principles of new educational programs.

Key words: CLIL methodology, teaching content, bilingual education, methodological approach, pedagogical innovation, educational space.